

॥ त्रिलोकीचे राजे ॥

प.पू.श्री बापुराव महाराज खातखेडकर

व

प.पू.श्री मायबाई महाराज खातखेडकर

यांचे समग्र जीवन दर्शन

भाग – २०

-: लेखक :-

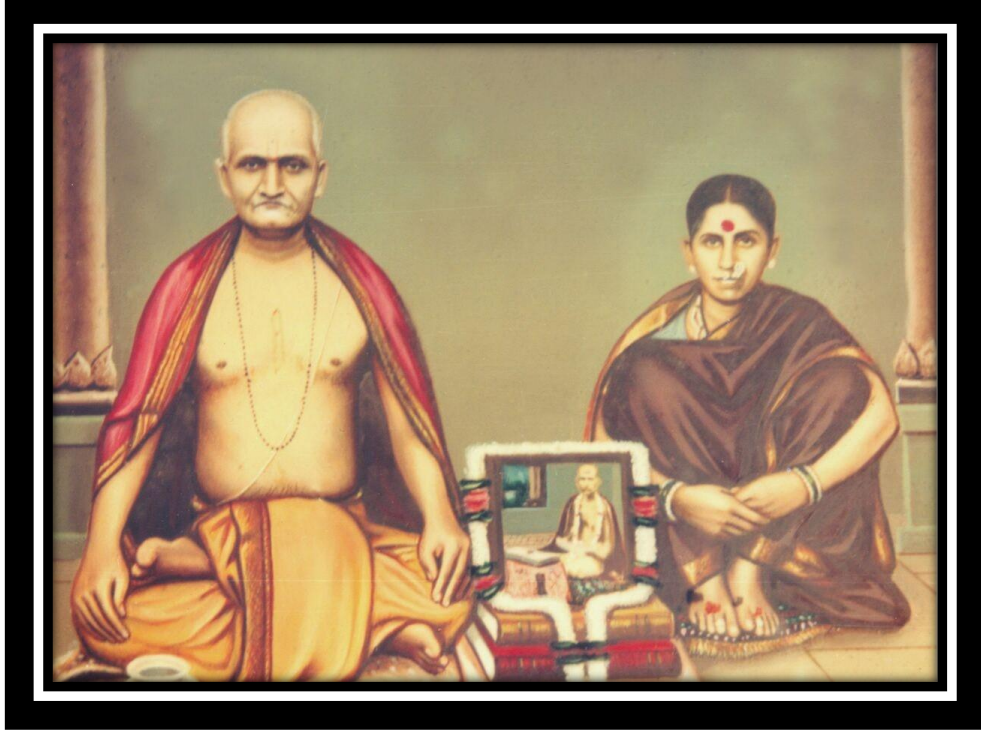
सुधीर अच्युतराव भालेकर, पुणे

-: प्रकाशक :-

मधुकर कृष्णराव खातखेडकर

एन १५, रेशिमबाग,

नागपूर

जानेफळकर वाड्यातील आठवणी

सूरदास म्हणाले "सुधीर यांचेकडून पू. महाराजांकडील दैनंदिन आणि नैमित्तिक कार्यक्रम ऐकायला मिळाले. त्यांच्याकडे काही विशेष आठवणी असतील तर त्या त्यांनी आम्हाला सांगाव्या.

सुधीर ह्यांनी जानेफळकर वाड्यात पू. महाराजांकडे राहत असताना आठवत असलेल्या गोष्टी आणि प्रसंग सांगायला सुरुवात केली.

पू. बापूराव महाराजांकडील सर्व लोकांना अशी सवय आणि शिस्त होती की घरातून बाहेर जाताना कुठे निघालो हे पू. बापूराव महाराज आणि पू. मायबाईंना सांगून जायचे. देवाला आणि या संतद्वयींना नमस्कार करायचा, विभूती लावायची आणि नंतर कामासाठी बाहेर जायचे. ही सवय सर्वांना व मला अजूनही आहे.

मी १९६१ साली पू. महाराजांकडे रहायला आलो. बाबासाहेब खातखेडकर संध्याकाळी ऑफिसमधून आल्यावर धोतर घालून सायंसंध्या, स्तोत्रपठण आणि भरपूर जपमाळ करीत होते. मी मुंज झाल्यावर मधुकरराव, बाळ यांचेबरोबर सायंसंध्या करीत होतो.

मी पू. महाराजांकडे रहायला आल्यानंतर लगेच काही दिवसाची ही गोष्ट आहे. बाबासाहेब खातखेडकर रविवारी सकाळी झोपले होते. त्यांना पाठ दाबून घ्यायची होती. त्यांनी सुधीर-बाळ म्हणून

हाक मारून पाठ दाबून दे असे पलंगावरून सांगितले. त्यांच्या हाकेला आम्ही प्रतिसाद दिला नाही. त्यांनी उठल्यावर चहा पितांना ही गोष्ट पू. मायबाईंना सांगितली. आम्ही लहान होतो पू. मायबाईंनी बाळ व मला बोलाविले आणि समजावून सांगितले की छोट्यांनी मोठ्यांचे एकावे त्यांची सेवा करावी. तो लहानांचा धर्म आहे. अशाने पुण्य मिळते. यापुढे मोठ्यांचे ऐकत जावे. तेव्हापासून मोठ्यांनी आम्हाला काही काम सांगितले की ते काम आम्ही करीत होतो. बाबासाहेब, मंदावहिनीनी पाठ पाय दाबून मागितले तर आम्ही त्यांचे म्हणणे ऐकत होतो. पू. महाराज, पू.मायबाई यांच्या आज्ञेला "होय" असेच उत्तर देत होतो. नकारात्मक उत्तर कधीही दिले नाही किंवा नंतर करतो असे म्हटले नाही. रमेशला कधी शाळेतून आणायचे असे, सिंधुताईंनी कॉलेजात जातांना छत्री नेलेली ही नसेल तर ती न्यायची व पावसात त्यांना आणायचे. कुणाला निरोप द्यायचा, कधी घरच्या लोकांना व आलेल्या भक्तांना जायचे असेल तर जवळच्या चौकातून सायकल रिक्षा ठरवून आणून द्यायचा. कधी कुणाला रिक्षाने त्यांच्या घरी पोचवून द्यायचे व पायी परत घरी यायचे. कधीही बाबासाहेबांना रजा काढायची असेल तर त्यांच्या ऑफीसचा अर्ज वेद शाळे जवळ राहणारे त्यांचे मित्र दाबके यांचेकडे सकाळी साडे नऊ वाजण्याच्या आंत पोहोचवून द्यायचा. अशी कामे करीत होतो.

मी, मधुकरराव, बाळ, आजूबाजूला राहणारे मित्र जानेफळकर, काळे, लाभे, देशकर व गायकी परिवारातील मुलं आम्ही वाड्यातील अंगणात रस्त्यावर तर रविवारी रेशिमबाग ग्राउंड वर जाऊन टेनिस बॉलने आणि बुधवार बाजारातून आणलेल्या हलक्या प्रतीच्या बॅट-स्टंपने क्रिकेट खेळत होतो. पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंच्या संमतीने आम्ही घरातील सर्व मंडळी मिळून ८-१० लोक महालात नरसिंग टॉकीज मध्ये सिनेमा बघायला गेलो आहोत. मी सुद्धा पू. महाराज आणि पू. मायबाईंच्या संमतीने राहायला आणि सिनेमा बघायला माझे काका तात्याजी भालेकरांकडे नवी शुक्रवारीत अधून मधून जात असे तात्याजींकडे गेल्यावर विठ्ठल भाऊ, जनार्दन भाऊ किंवा रमेश भाऊ भालेकर बरोबर मला महाल किंवा सिताबर्डीच्या टॉकीज मध्ये सिनेमा बघायला मिळे. सुधाताई कडून कळले की त्यांचे दीर कधीही सिनेमा बघायला जात नाही. अभ्यासात ते सतत लक्ष घालतात.मला तो आदर्श वाटला आणि दोन-तीन वर्ष मी सिनेमा बघितला नाही. माझी आई कान्हीवाड्यावरून नागपूरला आली की विठ्ठल भाऊ, जनार्दन भाऊ बरोबर जेव्हा सिनेमा बघायला जायची तेव्हा त्यांनी मला बऱ्याच वेळा आग्रह केला तरी मी सिनेमा बघण्यासाठी नकार दिला. लहान मुलांवर अनुकरण करण्याचा परिणाम होतो तसे त्यावेळी माझे झाले.

सौ. मंदा वहिनी बाबासाहेबांचे कपडे स्वच्छ धुवून कोळशाच्या इस्त्रीने कपडे इस्त्री करून (प्रेस करून) ठेवीत असत. मी, बाळ व मधुकरराव विद्यार्थी होतो. सौ.मंदा वहिनींनी पांढरे कपडे स्वच्छ करण्याची माहिती आणली. त्याप्रमाणे आम्ही सर्व मिळून पांढरे कपडे सोडा व हायड्रो पावर च्या पाण्यात भिजवून हंडा चुलीवर भट्टी लावायचो. हे कपडे आम्ही धुवून ब्लिचिंग पावडर मध्ये थोड्यावेळ भिजवून उन्हात वाळत टाकीत होतो. कपडे वाळल्यावर आम्ही घरीच कपडे इस्त्री करायचो. इस्त्री विकत आणली नव्हती तेव्हा आम्ही विद्यार्थी उशीखाली कपडे घडी करून ठेवायचो. यामुळे कपडे इस्त्री झाल्याचे समाधान मानीत होतो. बरेच वेळा बाबासाहेबांचे कपडे धोब्याकडून इस्त्री करून आणून देत असे.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

मधुकरराव खातखेडकर मला त्यांच्या मित्रांकडे, बाळासाहेब काळे (नानाजी काळे यांचे चिरंजीव) व शिष्यांकडे कामानिमित्त पायी किंवा सायकलवर नेत असत. सर्वश्री थेरगांवकर, सोनक, आप्पा पाटणकर, डॉ. आबासाहेब काजळे, साठे व जनार्दन भालेकर यांचे कडे कॉलेज व लायब्ररीत ते मला नेत होते. यामुळे मधुकररावांबरोबर मित्रत्वाची आणि विश्वासाची भावना वाढली. संपर्कामुळे ओळखी वाढल्या व्यवहारीक अनुभव वाढून नवीन माहिती मिळू लागली. मला लोक ओळखू लागली. नागपुरातील रस्ते आणि स्थळांची माहिती मिळू लागली. पू. महाराजांकडील बाबासाहेब ,बाळ, प्रमिलावहिनी, मंदावहिनी, सिंधूताई, सुधाताई यांच्याबरोबर आपुलकी विश्वास घरातील सभासदा प्रमाणे हळूहळू वाढू लागला.

पू. बाबासाहेब व पू. मंदा वहिनी खातखेडकर

घरी कोणाला बरे नसले की डॉक्टर कोतवाल , डॉ. बाबुराव पांडे किंवा वैद्य पाटणकर यांचे कडून औषध आणावे लागे. डॉ बाबुराव पांडे यांचे आईकडून मामा आणि माझ्या बहिणीचे यजमान असे दोन्ही कडून नाते होते. पू. महाराजांकडील औषधांसाठी डॉक्टर व वैद्य पैसे घेत नसत. मला माझ्यासाठी पण या डॉक्टर वैद्यांकडे जावे लागे. मला ताप आला तर बाळ किंवा मधुकरराव माझ्यासाठी औषध आणीत होते. कधी या डॉक्टरांना घरी घेऊन यावे लागे.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

सौ. मंदा वहिनींना मेयो हॉस्पिटल मध्ये दोन वेळा स्पेशल रुममधे दाखल केले होते. मी त्यांच्याबरोबर राहायला गेलो. सकाळ-संध्याकाळ बाबासाहेब असायचेच. अधून मधून घरचे लोक भेटायला येत असत. मेयो हॉस्पिटल समोर बजेरियात मंदावहिनीचे वडील भैयासाहेब राजकारणे राहत होते. त्यांच्याकडून मंदावहिनींचा डबा सकाळ-संध्याकाळ आणून, वाढून डबा परत भैयासाहेबांकडे नेत होतो. मी भैयासाहेबांकडे सकाळ-संध्याकाळ जेवायचो, आंघोळ करायचो. शाळेला जाणे येणे हॉस्पिटल मधूनच करीत होतो. यामुळे माझा राजकारणे कडील भैयासाहेब, माई (मंदावहिनींची आई), बाई (मंदावहिनीची आत्या व पू. मायबाईची बहीण) अण्णासाहेब राजकारणे (मंदावहिनीचा भाऊ) मंदावहिनीच्या बहिणी चंदाताई व कुंदाताई यांच्याशी जवळून संबंध आला. आम्ही भरपूर गप्पागोष्टी करीत होतो. तसे बजेरियात पू. महाराजांबरोबर, मंदावहिनीबरोबर मी राजकारणे कडे बरेच वेळा जात असे. बाबासाहेब राजकारणे यांचेकडे पण जाणे होत असे. या वेळी माझ्याकडे सायकल नव्हती. मी शाळा, हॉस्पिटल व बजेरियात पायी जात असे. भैयासाहेब व बाबासाहेब राजकारणे यांचे व्यक्तीमत्व मोठे होते. त्यांची जरब व आदरयुक्त भीती मला वाटत असे.

एकदा पू. बापूराव महाराज सर्व कुटुंबासह श्रीमद्भागवत सप्ताहासाठी त्यांचे शिष्य श्रीमंत नानासाहेब जोशी यांच्याकडे आठ दिवस गेले होते. बाबासाहेब रजा नसल्यामुळे त्यांचे बरोबर गेले नाही. त्यावेळी मी सोवळ्यात पाणी भरणे, देवघर शेणाने सारवून रांगोळी काढून देवाचे पाट भांडी पूजेसाठी मांडणे आणि पू. महाराजांकडील देव आणि फोटोंची पूजा करणे, सकाळचा सोवळ्यात स्वयंपाक करून नैवेद्य दाखविणे, बाबासाहेबांना ऑफिसच्या वेळेला ताट पाट मांडून वाढणे, शंकरराव पाठक गायीचा चारापाणी केल्यावर दूध दोहून आणीत होते ते तापवून आलमारीत झाकून ठेवणे, स्वतः शाळेत जाणे व संध्याकाळचा स्वयंपाक करून मी व बाबासाहेब जेवण करीत होतो. बाबासाहेब मला स्वयंपाक करताना मदत करायचे. त्यावेळी चुलीवरचा स्वयंपाक आणि फुलके करीत होतो. मी कान्हीवाड्याला असताना मला पूर्ण स्वयंपाक करता येत होता. मी शाळेत गेल्यावर घराकडे व येणाऱ्या जाणाऱ्या भक्तांकडे शंकरराव पाठक व गायकी कडील काकी हे लक्ष देत होते. थोडक्यात सांगायचे तर मी घर छान पैकी सांभाळले. पू. मायबाईंना माझ्याबद्दल खात्री होती की घरातील दैनंदिन मी व्यवस्थित सांभाळू शकेन. एकदा पुन्हा असाच प्रसंग होता. त्यावेळी सिंधूताई आणि बाबासाहेब पू. महाराजांबरोबर गेले नाही. त्यावेळी सिंधूताई बरोबर मी घर सांभाळले. बाबाजी गायकी त्यावेळी येणाऱ्या-जाणाऱ्या भक्तांकडे लक्ष देत होते.

तीन-चारवेळा बाबासाहेबांबरोबर पू. महाराजांच्या शेतीवर खातखेडला जाण्याचा योग आला. पू. मायबाईंनी मला मुद्दाम पाठविले होते. तेथे दोन दिवस राहायचे होते. बाबासाहेब बाहेरचे खात नसत. घरचे सोवळ्यातील जेवणाची त्यांना सवय होती. म्हणून मी खातखेडला त्यांच्यासाठी व माझ्यासाठी धूत वस्त्राने विहीरीचे पाणी काढून स्वयंपाक केला आणि दोन्हीवेळा जेवलो. पू. मायबाईला यासाठी मी योग्य वाटलो म्हणून मला बाबासाहेबांबरोबर खातखेडला पाठविले. खातखेडला पू. महाराजांच्या घरातील देवीला शेताच्या बांध्यावर नेवून ठेवले ही कथा आधी सांगितली आहेच. तिला गावदेवी म्हणून ओळखू लागले असून गांवकऱ्यांनी तेथे मंदिर बांधले आहे. पू. महाराजांकडील कोणीही जेव्हा खातखेडला जातो

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

तेव्हा पू. मायबाई देवीला ओटी पाठवीत होत्या. आज पण खातखेडकर मंडळी ही प्रथा पाळतात. मला असा शेती बघण्याचा आणि देवीदर्शनाचा लाभ झाला. चंद्रभान हा शेती बघणारा व शेती करणारा नोकर माझ्या ओळखीचा झाला आणि त्यांनीच मला स्वयंपाकासाठी लाकूडफाटा, भांडी व शिधा दिला. तो पू. महाराजांची शेती प्रामाणिकपणे करून उत्पन्न पू. महाराजांना देत होता.

दर वर्षी दोन-तीन तेलंगी ब्राह्मण पू. महाराजांकडे येत होते. ते वेद ऋचा व स्तोत्र म्हणत होते. पू. मायबाई त्यांना अल्पोपहार आणि दक्षिणा देऊन सत्कार करीत असत.

कान्हीवाड्याचे पंडित रिखीराम शर्मा हे ब्राह्मण पू. बापूराव महाराजांच्या दर्शनासाठी माझ्या बाबांबरोबर (डॉ. अण्णासाहेब भालेकर) आले. ते दोन दिवस मुक्कामाला होते. ते हिंदीमध्ये भागवत सप्ताह मध्यप्रदेशमध्ये करीत होते. जानेफळकरवाड्यात पू. महाराजांच्या घरी माडीवर मोठ्या खोलीत पू. महाराजांच्या उपस्थितीत आणि भक्तांसमोर श्रीमदभागवतातील काही प्रसंगांवर त्यांनी हिन्दी वाणीतून दोन तास रसाळ प्रवचन केले. त्यावेळी श्रोते प्रवचनांत मंत्र मुग्ध झाले. श्रोते त्यांची स्तुती करीत होते पू. मायबाईंनी पंडित रिखीराम महाराजांचा दक्षिणा देऊन सत्कार केला.

पू. बापूराव महाराजांकडे एक ज्योतिषी भविष्यकार बाबासाहेब राजकारण्यांनी पाठविला. त्याने घरातील आम्हा सर्वांचे ज्योतिष्य सांगितले. पू. बापूराव महाराजांबद्दल भविष्य सांगताना त्यांनी सांगितले की पूज्य महाराज हे महान योगी सत्पुरुष आहेत. त्यांच्याकडे अध्यात्मिक शक्ती आहे. ते उच्चकोटीचे संत आहेत. त्यांचा मृत्यु त्यांच्या मर्जीवर आहे. त्यांना जो पर्यंत वाटेल तोपर्यंत त्यांचा देह राहील. मृत्युवर त्यांची सत्ता आहे.

दत्ता दीक्षित (प्रमिला वहिनींचा भाचा म्हणजे मोठ्या बहिणीचा मुलगा) हा मॅट्रिकची परीक्षा चिमूरला पास झाल्यावर टायपिंग शिकायला आणि नोकरी शोधायला पू. महाराजांकडे रहायला होता. जवळपास एक वर्ष तरी तो पू. महाराजांकडे होता तो पण गायीची सेवा करायचा. स्वभाव थोडा रागीट होता. अपमान त्याला सहन होत नसे. पू. बापूराव महाराजांचे शिष्य नानासाहेब धारपुरे हे बँक ऑफ महाराष्ट्र, नागपूर विभागाचे विभागीय प्रमुख (डिव्हीजनल मॅनेजर) होते. त्यांनी अनेक मुलांना बँकेत नोकरी लावली. पू. महाराजांनी नानासाहेबांना सांगून दत्ता दीक्षितला महाराष्ट्र बँकेत टायपिस्ट म्हणून नोकरी लावून दिली. या बँकेत कार्मिक विभागाचे अधिकारी दांडेकर हे रिटायर्ड मिलीटरीचे कडक शिस्तीचे होते. ते कर्मचार्यांना घालून पाडूनच बोलायचे. दत्ता दीक्षितला ते सहन झाले नाही. रागाच्या भरात त्याने बँकेच्या नोकरीचा राजीनामा दिला आणि पू. महाराजांना ही घटना सांगितली. यामुळे पू. बापूराव महाराजांनी दत्ता दीक्षितला शिष्या देऊन समजाविले. परंतु तो पुन्हा बँक ऑफ महाराष्ट्र मध्ये नोकरी करायला तयार नव्हता. पू. बापूराव महाराज कनवाळू संत होते. काही दिवसांनी पू. बापूराव महाराजांनी त्यांचे शिष्य दांडेकरांच्या घरी सीताबर्डीच्या इरिगेशन विभागाच्या क्वार्टरवर दत्ता दीक्षितला घेऊन गेले. पू. महाराजांबरोबर मी पण होतो. दांडेकर हे पू. महाराजांचे शिष्य व महाराष्ट्र सरकारच्या इरिगेशन विभागात अधीक्षक म्हणून होते. दांडेकरांनी दत्ता दीक्षितला त्यांच्या कार्यालयात टायपिस्ट म्हणून नोकरीला

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

लावून घेतले. पुढे दत्ता दीक्षितने लहान घर घेऊन संसार सुरू केला. पू. महाराजांनी अनेक विद्यार्थ्यांना नोकरीला लावले.

दत्ता दीक्षित बद्दल दुसरी घटना घडली. आम्हा मुलांबरोबर माडीवरच्या मोठ्या खोलीत दत्ता दीक्षित झोपत होता. रात्री बारा साडेबारा वाजले असतील. नुकतीच सर्वांना झोप लागली होती. त्याला भूत झोपेतून उठवितो आहे असा भास झाला आणि त्याने इतक्या जोरात आरोळी दिली की तो आवाज जवळच्या शेजाऱ्यांना आला. तो लाकडी जिऱ्याने माजघरांत पोहोचला. त्याच्या त्या ओरडण्याने सर्व झोपलेली मुलं खडबडून जागी झाली व दत्ता दीक्षितच्या मागे आम्ही जिऱ्याने एकामागून एक खाली आलो. आम्ही सर्व मुलं गोंधळलेले व भ्यालो. आम्हा सर्वांना आठवते की माडीवरून आम्ही लाकडी जिऱ्याच्या पायऱ्या उतरलो नाही. लाकडी पायऱ्या गुळगुळीत होत्या. त्यावरून माडीवरून माजघरात एकामागून एक घसरलो व माडीवरून खाली आलो. थंडीच्या दिवसांत पू. बापूराव महाराज, पू. मायबाई, प्रमिला वहिनी, वासुदेव, चंद्रशेखर व रमेश सह माजघरात झोपायचे. या प्रसंगाच्यावेळी रात्री पू. महाराज व पू. मायबाई पलंगाजवळ बसले होते आणि पान सुपारी खात होते. दत्ता दीक्षित घाबरलेल्या अवस्थेत पू. महाराजांना नमस्कार करीत होता आणि भूत भूत म्हणत पू. महाराजांना सांगू लागला की त्याला भूत दिसला. पू. महाराजांनी त्याला वऱ्हाडी शिव्या दिल्या. ते म्हणाले "येथे बाबासाहेब महाराज असतांना कोणी भूत कसा येईल. तू मनाचा कमकुवत आहेस. तुला भास झाला. रामनामाची माळ करीत जा." पू. महाराजांनी त्याला विभूती लावली. या प्रसंगामुळे घरातील मुलं घाबरली होती. रोज रात्री झोपताना पू. बापूराव महाराजांकडून आम्ही मुलं विभूती घेऊन झोपू लागलो. त्या दिवसापासून बरेच दिवस आम्ही मुलं माडीवरच्या खोलीत न झोपता पू. बापूराव महाराजांसमोर झोपलो. रात्रीच्या वेळी या माडीवरच्या खोलीत झोपेपूर्वी सर्व मुलांना अभ्यास करायचा असे. तेव्हा आम्ही माडीवर एकत्र जायचो व अभ्यास झाल्यावर खाली येऊन झोपायचो. बरेच दिवस या प्रसंगाची चर्चा झाली. सर्व घरातील मंडळी आणि शिष्य म्हणत की पू. बापूराव महाराज आणि पू. बाबासाहेब महाराज या घरात असताना भूत-प्रेत, ब्रह्मराक्षस येथे कसा येईल? दत्ता दीक्षितला भास झाला असावा. मला आठवते की या प्रसंगानंतर मी एक दिवस रात्री आठ ते नऊ वाजता अंधारात सोबत नसतांना माडीवर आणि त्यावरच्या आद्यावर खोलीपर्यंत जिऱ्याने जायचे आणि खात्री करायची की भूत वगैरे आहे काय? याप्रमाणे विभूती लावून मी हा प्रयत्न मनावर दडपण असतांना यशस्वीही केला. आद्यावरच्या खोलीत संपूर्ण अंधार होता. तेथून शांतपणे खाली आलो. मला कोणी दिसले नाही. माझा विश्वास वाढला. खात्री झाली की पू. बापूराव महाराज व पू. बाबासाहेब महाराजांचे त्या घरात वास्तव्य असतांना हीन योनीतील भूत प्रेतांचे वास्तव्य तेथे नाही आणि त्यांचा त्रास होऊ शकत नाही. यानंतर मी रात्री माडीवरच्या खोलीत एकटा अभ्यास करू लागलो. हळूहळू सर्वांच्या मनातून भीती गेली आणि सर्व मंडळी पूर्वीप्रमाणे माडीवर झोपू लागली.

दुसरा प्रसंग असा आहे. बुरंगी बुवा पू. महाराजांकडे रात्री झोपायला असायचे. पडवी समोरील अंगणात मोरी, पाण्याचा मोठा हंडा, नळ आणि नाली होती. रात्री लघवी लागली की आम्ही पुरुषमंडळी या नालीत विसर्ग करून पाय धुवून परत झोपायला येत होतो. बुरंगीबुवांना या ठिकाणी एक मोठी भयावह आकृती दिसली. ते खूपच भ्याले. पू. बापूराव महाराजांना त्यांनी सांगितले की येथे ब्रह्मराक्षस

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

आहे. पू. बापुराव महाराजांनी बुरंगीबुवांना धीर दिला आणि विभूती दिली. पू. बाबासाहेब महाराज असतांना कोणालाही येथे त्रास होणार नाही असा विश्वास दिला. याची पण चर्चा बरेच दिवस झाली. राजाभाऊ जानेफळकरकडून माहिती कळली की त्यांच्या घराण्यातील अतृप्त आत्मा या वाड्यात वास करतो. मला तेव्हाही विश्वास होता आणि आजही विश्वास आहे की या अधिकारी संताजवळ भूत-पिशाच ब्रह्मराक्षस हे त्यांच्या जवळपास भीती दाखविण्यासाठी येऊच शकत नाही. ते आलेच तर पू. बापुराव महाराजांसारखे अधिकारी संतांना शरण येऊन ते मुक्ती मिळविण्यासाठी येत असतील. काही लोकांना अशा योनीच्या जिवाचे अक्राळ विक्राळ रूप दिसल्यामुळे किंवा तसा भास झाल्यामुळे भीती वाटत असेल

मी व बाळ सुटीच्या दिवशी संध्याकाळी महाल, शुक्रवार तलाव, बडकस चौक, आयाचित मंदिर, झेंडा चौक असा दूरचा पायी फिरण्याचा कार्यक्रम करायचो. पायी हिंडण्याची आमची सवय होती. आम्ही शिक्षण, अभ्यासक्रम, या विषयांवर, स्वतःचा स्वभाव आणि आमच्या वयानुसार परमार्थाच्या गोष्टी करीत होतो. बाळ मला पू. महाराजांच्या आणि संतांच्या गोष्टी सांगत असे.

शिकत असतांना मी पू. मायबाईंना माझ्याबरोबर बाळला सुटीच्या दिवसांत कान्हीवाड्याला पाठविण्याची विनंती केली. तो १९६६ साल असेल. पू. मायबाई व पू. महाराजांनी संमती दिली. कान्हीवाड्याला पोहोचल्यावर माझ्या बाबा आईंना खूप आनंद झाला. त्यांना वाटले की जणू पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई आपल्या घरी आले आहेत. त्यामुळे खाण्यासाठी व जेवणांत बाळला विशेष काय आवडते तो पदार्थ जेवणांत व नाशत्याला देत. पू. बापुराव महाराजांना रोज दूध साखर पोळी जेवणांत आवडते म्हणून बाळाला ताटांत रोज दूध साखरेची वाटी असे. आम्हा भावंडाबरोबर बाळ याने कान्हीवाड्यात मजेत दिवस घालविले. कॉलेज सुरु होण्या अगोदर आम्ही दोघे नागपूरला परत आलो.

माझा भाऊ अनिल भालेकर उदयपुरला आमचे मावशे डॉ. आप्याजी (केशवराव) रोडे यांचेकडे वयाच्या आठव्या वर्षापासून राहून शिकला. १९६८ साली जुलैमध्ये तो मद्रासला उदयपुरहून आय.आय.टी.च्या इंटरव्ह्यूसाठी रेल्वेने जाणार होता. तीन दिवसांचा प्रवास आणि त्याची ट्रेन नागपूरहून जाणार होती. पुढच्या प्रवासासाठी त्याला जेवणाचा डबा हवा होता. त्यावेळी पू. मायबाईंनी अनिलसाठी जेवणाच्या डब्यात काही दिवस टिकतील म्हणून खव्याच्या पोळ्या दिल्या. तो डबा मी अनिलला नागपूर रेल्वे स्टेशनवर पोहोचविला. त्याला खूप आनंद झाला. पू. मायबाईंच्या हातच्या चविष्ट प्रसादाची त्याला अजूनही आठवण आहे. पू. मायबाईंचे डॉ. अण्णासाहेब भालेकरांच्या सर्व मुलांवर अतिशय प्रेम होते.

दरवर्षी धनवटे विद्यालय महाल येथे वासंतिक व्याख्यानमाला होत असे. ऐकण्याला अलोट गर्दी असायची. ह.भ.प. श्री बाळशास्त्री हरदास, इतिहासकार श्री बाबासाहेब पुरंदरे, प्रा. मुरकुटे यांच्या व्याख्यानाला सात दिवस पू. महाराजांकडीलमंडळी बरोबर मी जात होतो. ह्या व्यक्ती नावाजलेली प्रगाढ पंडित होती. त्यांच्या अस्खलित मराठी शैलीने व्याख्यानात लोक मंत्रमुग्ध व्हायची. चिटणीस पार्कमध्ये एक ८-१० वर्षांची मुलगी कांचनबाला हिचे ७ दिवस तुलसी रामायणावर प्रवचन झाले. अप्रतिम हिंदी भाषेत ती रामकथा सांगायची. याचे नागपूरकरांना कौतुक आणि आश्चर्य वाटायचे. ती तुलसी रामायण मधील दोहे, उतारे अर्धे-मधे द्यायची. पाठांतर छान असल्यामुळे न अडखळता प्रवचन रंगवून श्रोत्यांना

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

तिच्या प्रवचनांत खिळवून ठेवायची. आम्ही सर्व घरची मंडळी ही व्याख्यानमाला ऐकायला गेलो. मधुकररावांबरोबर राजकीय व्याख्यान ऐकायला जायचो. श्री अटलबिहारी वाजपेयींचे, कम्युनिस्ट नेते वर्धन यांचे व नागपूरातील नेते यांचे भाषण ऐकले आहे. मधुकररावांबरोबर कुमार गंधर्व, जितेंद्र अभिषेकी, वसंतराव देशपांडे, आशा खाडिलकर, परवीन सुलताना यांचे गायन ऐकले. तेव्हापासून शास्त्रीय व नाट्य संगीत मला आवडू लागले.

उत्सवाच्यावेळी व इतर वेळी पू. महाराजांच्या घरी नातेवाईक आणि भक्त मंडळी येऊन राहत. ते २-४ दिवस किंवा एक महिना सुद्धा राहत. माझे आई बाबा त्यांच्या मुलांसह, चंद्रपुरचे वडस्कर वकील व त्यांच्या पत्नी, भैयाजी श्रीरामवार पत्नी मुलांसह चंद्रपुरहून, पांढरकवडावरून प्रमिला वहिनीची बहिण सिंधू सवडकर, ब्रह्मपुरीहून राजनकर, यवतमाळहून काकू खातखेडकर (पू. बापुराव महाराजांची चुलत वहिनी) आणि तिची कन्या बाबी खातखेडकर, काकू वाचासुंदर (ह्या स्वतःची भाजी वेगळी करून घेत. १०-१५ चमचे तिखट आणि मिर्च्या त्यांना फोडणीसाठी लागत होत्या), पू. बापुराव महाराज धानोरकरांच्या पत्नी पू. मायबाई धानोरकर लोधीखेड्यावरून, पू. मायबाईची बहिण बाई, आत्याबाई कवलगीकर आणि त्यांचे यजमान, दत्ता दीक्षीत याचे वडील, प्रमिलावहिनीची बहिण व त्यांचे यजमान देशपांडे औरंगाबादचे, प्रमिलावहिनीचा भाऊ बाबा भालेराव सहकुटुंब व आईसह, काकू खातखेडकरांचे जावई डॉ. जोशी आणि शांता जोशी मुलांसह बालाघाटवरून पू. महाराजांकडे राहिलेले आठवते. ही मंडळी संतद्वयींच्या प्रेमाची माणस घरात आणि उत्सवात जमल्यावर पाहुण्यांच्या हजेरीमुळे उत्साह व आनंद द्विगुणित होत असे.

पू. मायबाईंच्या सांगण्यावरून नवरात्रांत सलग ३ वर्षे श्री बाबासाहेब मोहरीरकडे सकाळी ९ वाजता ब्राह्मण म्हणून जेवायला गेलो. जाऊन येऊन अडीच तीन कि.मी. पायी माझी प्रभात फेरी होत असे. यामुळे शाळेला जायला घाई गडबड होत असे. काकू मोहरीर आणि त्यांची मुल वसंतराव, मधुकरराव, सुधाकरराव, मोरेश्वर आणि मुलगी यांची ओळख झाली.

जिजी हळदे यांनी त्यांच्या शेतीवर व घरी पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंना मोहण्याला बोलाविले. तेथे नदीकाठी पांडुरंग व रुखमाईचे मंदिर आहे. म्हणून ह्या गावाला प्रति पंढरपूर म्हणून ख्याती आहे. येथे मला पू. महाराजांबरोबर जाण्याचा योग आला.

बाळ व मला डॉ. आबासाहेब काजळे मुळे सायन्स कॉलेज (सध्याचे इन्स्टिट्यूट ऑफ सायन्स) मध्ये मॅट्रिक झाल्यावर प्रवेश मिळाला. डॉक्टर आबासाहेब काजळे हे या कॉलेजचे प्रिन्सिपल होते. ते महिन्यातून एक दोन वेळा पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला सहकुटुंब येत होते. ते मला व बाळला ओळखत होते. विद्यार्थ्यांना यावेळी सायन्स कॉलेजमध्ये मेरिट प्रमाणे प्रवेश मिळत असे. आबासाहेबांना म्हणजे प्रिन्सिपल यांना ८-१० प्रवेश मेरिट नसतांना देण्याचे अधिकार होते. त्या स्पेशल कोट्यामधून आम्हाला सायन्स कॉलेजमध्ये प्रवेश मिळाला. या कोट्यामधून प्रवेश मिळावा म्हणून लोक पू. बापुराव महाराजांकडे येत व त्यांच्या मुलाला कमी मार्क असतांना प्रवेश मिळावा म्हणून पू. बापुरावांना विनंती करीत. पू. बापुराव महाराजांबरोबर मी व मधुकरराव अश्या विद्यार्थ्यांसह शिफारसीसाठी डॉ. आबासाहेबांच्या घरी सायन्स कॉलेज समोरील क्वार्टरमध्ये दोन-तीन वेळा गेलो. डॉ. आबासाहेबांनी मधुकररावांना सांगितले

की पू. बापुराव महाराजांना अशा कामासाठी त्रास देऊ नका. त्यांच्याकडून कोणतेही काम करायचे असेल तर मधुकरराव स्वतः आले तरी ते आनंदाने पू. बापुराव महाराजांचे काम करतील, असे आश्वासन दिले. पुढे मधुकररावां सोबत डॉ. काजळेकडे अनेकदा सायकलने गेलो.

१९६४ ते १९६६ मध्ये मी व बाळ सायन्स कॉलेज मध्ये शिकलो. या नंतर सायन्स विषय अवघड वाटल्यामुळे बाळने सी.पी.एण्ड बेरार कॉलेज महालमध्ये बी.कॉम ला प्रवेश घेतला मी उमरेड रोड वर रघुजी नगर येथे मोहता सायन्स कॉलेजला प्रवेश घेऊन १९६९ मध्ये बीएससी डिग्री घेतली. सायन्स कॉलेजमध्ये बाळ व मला जाण्यासाठी नवीन सायकली घेण्यात आल्या. यावेळी एनसीसी परेड साठी आम्हाला आठवड्यातून दोन दिवस रविनगर ग्राउंडवर जावे लागे. नाईक रोडवरून पाच किलोमीटर सायन्स कॉलेज आणि त्यापुढे तीन-चार किलोमीटर रविनगर ग्राउंड होते. सकाळी साडेसहा वाजता घरून निघून परेड नऊ वाजता संपल्यावर नाईक रोडला सायकलने नऊ किलोमीटर घरी जाऊन, जेवण करून, परत पाच किलोमीटर कॉलेजला दहा वाजता पोहोचणे आम्हाला अशक्य होते. सौ. माई थेरगांवकर व अण्णासाहेब थेरगांवकरांना ही अडचण कळल्यावर त्यांनी आम्हा दोघांना परेड झाल्यावर बुधवारी घरी जेवायला येण्याची सोय केली. ते रामदासपेठेत राहायला होते सायन्स कॉलेज पासून त्यांचे घर फक्त २ किलोमीटरवर होते. मी व बाळ परेड झाल्यावर दप्तर घेऊन सव्वानऊ वाजता एन.सी.सी ड्रेस मध्ये थेरगांवकरांकडे पोहोचायचो. तेथे कपडे बदलून एनसीसी ड्रेस व बुट थेरगांवकराकडेच ठेवायचो. दप्तरामध्ये कॉलेजची वही, पुस्तके, कपडे आणि चप्पल आणावे लागे. थेरगांवकरांकडे स्वयंपाकाला पंडित होता. तो आग्रहाने आम्हाला जेवण आणि गरम गरम फुलके वाढायचा. माई व कुंदा वहिनी आम्हाला गोड पदार्थ म्हणून मुरब्बा, केळीचे शिकरण, शिरा वाढून आमच्याकडे लक्ष द्यायच्या. आमचे कॉलेज सुटल्यावर आम्ही पुन्हा एनसीसी ड्रेसची व बूटाची पिशवी घेण्यासाठी पुन्हा रामदासपेठेत येऊन थेरगांवकरांकडून नाईक रोडला घरी यायचो. थेरगांवकर मंडळीचा आम्हावर अजूनही लोभ आहे. भालेकर थेरगांवकरांचा गाढा प्रेम संबंध आहे. डॉ. बाळासाहेब थेरगांवकर डिफेन्समध्ये पुण्याला होते. १९७१ साली मी बँक ऑफ महाराष्ट्र मध्ये नागपूरला क्लर्क होतो. माझा अधिकारी पदासाठी पुण्याला इंटरव्ह्यू होता. त्यावेळी मी बाळासाहेब थेरगांवकरांकडे भेटायला गेलो. त्यांना खूप आनंद झाला. बाळासाहेबांनी स्वतःचा टाय आणला व माझ्या कॉलरला टाय नॉट बांधून दिला. त्यांनी आग्रह केला की अधिकारी पदाच्या इंटरव्ह्यूसाठी टाय बांधणे आवश्यक आहे. नॉट कशी बांधायची हे त्यांनी शिकविले. त्यांनी तो टाय माझ्या बरोबर दिला. पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंच्या कृपेने बँक ऑफ महाराष्ट्र मध्ये अधिकारी झालो.

पू. बापुराव महाराजांकडे भक्तगणांची पोर किंवा त्यांचे भक्त नसलेले विद्यार्थी नोकरीसाठी किंवा कॉलेज प्रवेशासाठी शिफारस आणि आशीर्वाद घेण्यासाठी येत होते. पू. महाराजांना या विद्यार्थ्यांना मदत करावी व त्यांच्यासाठी प्रयत्न करावे असे वाटे. आढेवेढे न घेता पू. बापुराव महाराज डॉ. आबासाहेब काजळे, श्री नानासाहेब धारपुरे, सी पी एण्ड बेरारचे अधीक्षक श्री गं.स.गोखले, कागभट, नव विद्यालयाचे हेडमास्तर उबाळे व इरिगेशन डिपार्टमेंटचे श्री दांडेकर, नागपूर इंप्रूव्हमेंट ट्रस्टचे चीफ इंजिनियर श्री अण्णासाहेब थेरगांवकर इ. उच्चपदस्थांकडे अशा विद्यार्थ्यांना नेत असत. त्यांनी अनेक विद्यार्थ्यांना शाळा, कॉलेज प्रवेश आणि नोकरीला लावून दिले. या प्रतिष्ठित लोकांच्या ऑफिसमध्ये कधी एखाद्या

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

कर्मचाऱ्याच्या नोकरीत संकट आले तर त्यासाठी पू. बापुराव महाराज रदबदली करायचे. ते अधिकारींना भेटून स्वतःकडे कमीपणा घेऊन ह्या कर्मचाऱ्यांसाठी नोकरी वाचावी म्हणून विनंती करायचे. यामुळे अनेक लोकांची नोकरी त्यांनी वाचविली आहे. त्यांच्या आशीर्वादाने अनेक कर्मचाऱ्यांचे प्रमोशन, काहींना व्यवसाय मिळून या लोकांची भरभराट झाली आहे. अशा लोकांना पू. बापुराव महाराजांनी भक्तीमार्गाला लावले आणि त्यांना जप व स्तोत्र पठण करण्याचा उपदेश देत. श्रीराम जय राम जय जय राम या मंत्राची माळ करायला ते सांगत होते.

पू. मधुकरराव, पू. बाबासाहेब व पू. बाळासाहेब खातखेडकर

डॉ.नारायणन हे नागपूरच्या मेयो हॉस्पिटल मध्ये असिस्टंट सिव्हिल सर्जन होते. त्यांची श्री बाबासाहेब राजकारणे आणि श्री भैर्यासाहेब राजकारणे बरोबर ओळख होती. ते नागपुरात मेडिसिनचे तज्ञ होते. त्यांची बदली प्रमोशनमुळे सिव्हिल सर्जन म्हणून तुमसरला झाली. पू. मायबाईना व श्री

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

बाबासाहेब खातखेडकरांना पोटाचा खुप त्रास होता. घरातील सर्व मंडळींना थोड्याफार तब्येतीच्या तक्रारी होत्या. त्या काळात मला दर महिन्याला ताप यायचा. १९६४ साली श्री दादासाहेब खराबे यांची कार आणि एका जीपने पूज्य बापुराव महाराजांबरोबर आम्ही घरातील सर्व मंडळी डॉक्टर नारायणकडे तुमसरला औषधोपचारासाठी गेलो. त्यांच्या औषधाने आम्हां सर्वांच्या तब्येतीला आराम झाला. डॉ. नारायण हे त्यावेळी पू. बापुराव महाराज आणि आमची तपासण्याची फी घेत नसत. बाबाजी गायकीचे नातेवाईक तुमसरला राहत होते. त्यांच्याकडे पू. बापुराव महाराजांचे स्वागत होत असे आणि सर्वांच्या जेवणाची व्यवस्था ते आनंदाने करीत असत. आम्ही औषधोपचारासाठी तुमसरला डॉ. नारायणकडे दोन-तीन वेळा गेलो, असे आठवते. नागपुरात पू. बापुराव महाराजांकडील कोणासाठी औषधोपचार घ्यायचे असेल तर डॉ. कोतवाल, डॉ. बाबुराव पांडे, बालरोगतज्ज्ञ डॉ. साल्पेकर हे तपासणी आणि औषधांचे पैसे घेत नव्हते. पू. बापुराव महाराजांबद्दल ह्या डॉक्टर मंडळीला आदर आणि श्रद्धा होती.

जानेफळकर वाड्यात घरमालक श्री अण्णाजी जानेफळकर एका भागात राहत होते. काकू जानेफळकरांची श्रद्धा पू. बापुराव महाराजांवर होती. सुरुवातीला अण्णाजी जानेफळकरांना पू. महाराजांकडील येणाऱ्यांची वर्दळ आणि जागेच्या उपयोगाबद्दल नाराजी होती. परंतु पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई हे काकू व त्यांच्या मुलांबरोबर बोलून चौकशी करायचे. त्यामुळे प्रेमाचे नाते वाढविले. त्यांची मुले हरिभाऊ, राजाभाऊ, अरुण, पद्माकर, मदन आणि सिंधू यांची श्रद्धा पू. बापूराव महाराजांवर जडली. ते रोज पू. बापूराव महाराजांच्या दर्शनाला आणि नमस्कारासाठी येत असत. माझी या मंडळीबरोबर मैत्री वाढली. मदन, पद्माकर बरोबर मी व बाळ खेळत होतो. उत्सवामधे अण्णाजी कडील जागा वापरण्याची परवानगी अण्णाजी जानेफळकरांनी दिली. सुधाताईच्या लग्नाच्या वेळी त्यांच्या माडीवरच्या खोल्या पण वापरण्यात आल्या.

वाड्यात शेजारच्या अंगणात बाबाजी गायकी कुटुंब राहत असे. त्यांना सुमन, सुधा व बेबी या मुली आणि बाबा, बाळ व विजय ही मुलं होती. या वाड्यात माडीवर मुलांच्या अभ्यासासाठी एक लहान खोली भाड्याने घेतली होती. ही खोली पू. बापुराव महाराज राहत असलेल्या माडीवरच्या खोलीच्या शेजारी होती. या गायकी कुटुंबाची पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईवर श्रद्धा होती. या सर्वांची चौकशी पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई करायचे. पू. मायबाई काकी गायकी बरोबर रोज बोलायच्या. त्यामुळे आपुलकी वाढली. श्री बाबाजी गायकी हे गळ्यात माळ घालीत आणि सतत जप करीत होते. अनेक ग्रंथ, स्तोत्र व नवनाथ पोथीचे पारायण करीत होते. त्यांनी पू. बापुराव महाराजांचा गुरुमंत्र घेतला होता. पू. महाराजांवर त्यांची नितांत श्रद्धा होती. एम्प्रेस मिल मधे नोकरी होती. नोकरीवरून घरी परत आले की सायकल ठेवून ते लगेच हातपाय धुवून पू. बापुराव महाराजांकडे यायचे. एकदा बेबीला धनुर्वात झाला. तिला मेडिकल कॉलेजमध्ये भरती केले. तेव्हा पू. महाराजांनी बाबाजी गायकींना श्री नवनाथ पोथीचा चौथा अध्याय वाचायला सांगितला. पू. महाराजांनी बाबाजी व काकी गायकींना धीर दिला. तिची तब्येत बरी होईल, काळजी करू नका असे आश्वासन दिले. बेबीला तीर्थप्रसाद आणि विभूती दिली. बेबीची तब्येत लवकरच बरी झाली. आजही बाबाजींचे मुलं-मुली, नात, नातू, जावई पू. महाराजांकडे दर्शनाला येतात.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

पू. बाळासाहेब व पू. बाबासाहेब खातखेडकर

माझ्या वयाच्या चौदाव्या वर्षापासून पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंनी मला आपुलकीने सांभाळले. या दोघांनी डॉ. अण्णासाहेब व अंबुताई यांना स्वतःच्या मुलासारखे वागवून त्यांच्या प्रपंच आणि परमार्थात लक्ष देऊन सहाय्य केले. सद्गुरू म्हणून माझ्या आईवडिलांचा परमार्थात भगवंताची भक्ती, श्रद्धा आणि दृढ विश्वासाने प्रगती करून घेतली. प्रपंचामध्ये येणाऱ्या प्रत्येक संकटाच्यावेळी मार्गदर्शन आणि कृतीने पाठिंबा दिला. मला स्वतःकडे स्वतःहून शिक्षणासाठी ठेवून घेणे. मुकुंदला (भाऊ) पण जवळ ठेवले. हे त्यांचे आई बाबांवर विशेष प्रेम असण्याचेच उदाहरण आहे. या संतांना स्वतःला त्यांच्या प्रपंचाच्या अनेक अडचणी असतांना दुसऱ्याची मुलं आपलीच आहे या भावनेने व कृतीने सांभाळणे हे फक्त संतकुळीलाच जमू शकते. दुसऱ्या घरच्या लोकांची जबाबदारी घेणे हे सोपे नाही. डॉ. अण्णासाहेब व अंबुताई हे परके व दुसरे कोणी आहेत असे समजले नाही. म्हणजेच ते आपले आहेत, मुलांसारखे आहेत हे नाते व अनुषंगाने त्यांची जबाबदारी आपली आहे हे या संतांनी कृतीने दाखविले. तसे प्रत्येक

शिष्य स्वतःला या संतद्वयीचे मुलं आहोत असे समजत होते. तशी संतद्वयी शिष्यांना वागणूक देत असल्यामुळे शिष्यांना सद्गुरु हे स्वतःच्या आईवडिलांपेक्षा जवळचे आहे असे वाटायचे. तरी आम्हा भालेकरांबद्दल विशेष प्रेम असण्याचा अनुभव होता. अर्थातच आमच्या आई वडिलांकडून पू. महाराज व पू. मायबाईंना वागणुकीने पटविल्याशिवाय व कृतीने या संतद्वयीला आई वडिलांच्या जागी मानल्या शिवाय असे आगळे वेगळे प्रेमबंधन निर्माण झाले नसते. याची जाणीव पू. बापुराव महाराजांच्या शिष्यांना होती. रेशिमबागेत त्यांच्या प्लॉटच्या शेजारीच डॉ. अण्णासाहेबांचा प्लॉट/ घर असावे हा अट्टाहास पू. बापुराव महाराजांचाच असल्यामुळे आज डॉ. अण्णासाहेब भालेकरांचे घर पू. बापुराव महाराज यांच्या रेशिमबाग नागपूर येथील “राधाकृष्ण निवासाच्या”बाजूला आहे.

मला पू. महाराजांकडे वेगळ्या शिस्तीत रहावे लागले नाही. या संतद्वयीकडे दुजाभाव नव्हता. त्यांच्याकडून आणि त्यांच्या घरातील मुलं-मुली आणि सुन यांच्याकडून आपुलकीची वागणूक असल्यामुळे मी या कुटुंबातील एक सभासद आहे असे वाटल्यामुळे संतद्वयीचे घर माझे नसून परक्याचे आहे असे कधी वाटलेच नाही. ज्याप्रमाणे कुटुंबातील सभासदांचे प्रेमबंधनामुळे वागणुकीचे हक्क आणि अधिकार परस्परांसाठी असतात व तशी वागणुकीची अपेक्षाही असते, ते अधिकार मला खातखेडकर कुटुंबात मिळाले, हा अनुभव असल्यामुळे मी त्यांना परका वाटलो नाही. मी पण या नात्याने आणि वागणुकीने खातखेडकर कुटुंबात राहिलो. माझ्या गुण-अवगुणांसह खातखेडकर कुटुंबाने स्वीकारले होते. यात संतद्वयीने मला स्वतःच्या घरी ठेवून पदरात घेतले. त्यांच्या छत्रछायेची सावली आणि त्यांच्या कुशीतील ऊब माझ्या आजपर्यंतच्या जीवनप्रवासात मला साथ देत आहे.

मला १९६४ व १९६५ साली दर महिन्याला ताप यायचा. ताप १०२ ते १०४ डिग्री फॅरनहीट चढायचा. मला ग्लानी यायची. बरेच वेळा तापात मला काय हवे-नको हे कळायचे नाही. पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंनी अशावेळी पूर्ण लक्ष दिले. बाळ व मधुकररावांनी माझ्यासाठी औषध डॉक्टर कडून आणावे किंवा डॉक्टरला घरी बोलावून आणावे. प्रमिला वहिनी, सिंधूताई व पू. मायबाई तापाच्या काळात चहा-काँफी, साबुदाण्याची खीर, मऊ भात तूप, मऊ तूप खिचडी माझ्यासाठी आणायच्या. घाम पुसून द्यायच्या. डोक्यावर थंड पाण्याच्या पट्ट्या ठेवण्याचे एक-दोन वेळा प्रसंग आले. कधी ओकारी (उल्टी) झाली की पाठीवरून हात फिरवून स्वच्छता करायची. अशी सेवा पण त्यांना करावी लागली. पू. महाराज मला अधून मधून जवळ येऊन विभूती लावायचे. एकदा मी माझे काका तात्याजी भालेकरांकडे राहायला नवी शुक्रवारीत त्यांच्या घरी गेलो. मला त्यावेळी १०६ डिग्री फॅरनहीट पर्यंत ताप चढला. मला उठवून सुद्धा मी उठत नव्हतो. क्षणापुरता डोळे उघडले तरी ओळखत नव्हतो आणि बोलू शकत नव्हतो. पुन्हा गाढ झोपायचो. अर्ध बेहोशी (सेमी कोमा)ची स्थिती होती. सर्वच लोक घाबरले. त्याकाळी आईबाबांना कान्हीवाड्याला तातडीने निरोप देण्यासाठी या गावी फोन नव्हते. पोस्ट खाते ही नव्हते. नागपूर पोस्टातून

तार (telegram) केली की रेल्वे स्टेशन मास्तरकडे कान्हीवाड्याला तार जायची. स्टेशनमास्तर ती तार ज्यांना द्यायची आहे तो मजकूर देण्याची व्यवस्था करायचा. अशी तार कान्हीवाड्याला माझ्या आई-बाबांना मिळाल्यावर ते बैचेन झाले. नागपूरला पोहोचपर्यंत सुधीर वाचेल की नाही अशी भीती वाटली. ते आले तोपर्यंत ताप १०२ डिग्री फॅरनहीट पर्यंत खाली आला. मी बोलू लागलो. पू. बापुराव

महाराज व पू. मायबाई आले. त्यांनी विभूती लावून सर्वांना धीर दिला की सुधीरला काही होणार नाही. मला तर वऱ्हाडी भाषेत शिव्या दिल्या. या शिव्या म्हणजे आशीर्वादच होता.

पू. महाराज व पू. मायबाई आणि घरातील सर्व लोकांकडून आपुलकीची वागणूक अशी होती की बाळ आणि माझ्यात समत्व भाव होता. कोणाची हाक बाळ किंवा सुधीरला असली की प्रत्येक सभासद एकेरी बाळ किंवा सुधीरला हाक देत नसे. प्रत्येकाकडून “बाळा-सुधीर” अशीच हाक येई. बाळसोबत माझे जेवण, खेळणे, अभ्यास, फिरणे, झोपणे, एकत्र घरच्या कामासाठी बाहेर जाणे, गोसेवा बरोबरीने करणे असा दैनंदिन कार्यक्रम असे. बाळाला कुठलाही पदार्थ, गोड पू. मायबाईंनी द्यायचा असल्यास सुधीर कुठे आहे, त्याला बोलव असे सांगून बाळाबरोबर मलाही तो पदार्थ देत असत. बाळला एखादी गोष्ट खायला मिळाली आणि मला मिळाली नाही असे कधीही झाले नाही. पू. मायबाई रात्री झोपण्यापूर्वी बाबासाहेब, मधुकरराव आणि बाळाला एक कप दूध प्यायला द्यायच्या. तेव्हा मला पण दूध मिळत असे. सुधीर आपल्या घरातीलच एक व्यक्ती आहे अशी प्रत्येकाची वागणूक असायची. मी व बाळ शाळेत सुद्धा एकाच वर्गात, एकाच तुकडी आणि एकाच बेंचवर बसायचो. आम्हा दोघांना एकमेकांशिवाय करमायचे नाही. मधुकररावांना कोणाकडे बाहेर जाताना मला सोबत नेल्याशिवाय करमायचे नाही. तसे मलाही दोघांची सवय झाल्यामुळे त्यांचे शिवाय मला करमायचे नाही. गायीचा चारा पाणी, टफात कटिया ढेप चुनी कालवतांना आणि टिनाचे टफ गायी समोर ठेवतांना, टफ धुतांना मी, बाळ आणि मधुकरराव एकत्र गोसेवा करायचो. गाईचे बाळंतपण मधुकररावांकडून शिकलो. गायीची अशावेळी वेदनेने तडफड होत असे. बछड्याचा जन्म झाला की गाय स्वतःच्या बछड्याला सर्व अंगाला चाटत असे. बछडा स्वच्छ होतांना उभे राहण्याचा प्रयत्न करीत असे. थोड्याच वेळात ते बछड्याला जमले की त्याला भूक लागत असे. बछड्याला गायीच्या थनापर्यंत पोहोचवून देण्यास मी मदत करीत असे. पू. मायबाई तोपर्यंत ज्वारी, तूर, मीठ, तेल टाकून ते शिजवून तो “घाटा” तयार करीत असे. गायीला यावेळी भूक लागत असे तो घाटा गाईला खायला आणून देत होतो. बछड्यानी उभे राहण्या अगोदर पायाचे खुर अलवार आणि कोमल त्वचेने वेढलेले असायचे. खुरांचा वरील पापुद्रा हाताच्या नखांनी घासून अलग करायचा, जेणेकरून खुर स्पष्ट दिसतील आणि पुढे बछड्याची वाढ होतांना खुर सारखी वाढतील असा उद्देश असायचा. काही वेळाने गाईचे दूध दोहून चीक काढायचा. पाच दिवसाचा चीक घरी खात नसल्यामुळे पू. मायबाई तो चीक सकाळ-संध्याकाळ वाटून द्यायच्या. लोक त्या चीकाचा खरवस तयार करून खात असत.

या अशा संत समागमात भक्तीचे चित्त आणि मन आकर्षित होणे व त्यांच्या ऋणात राहणे ही प्रक्रिया सहजच घडून अंतःकरण शुद्धी होण्याचा अनुभव सांगण्या पलीकडे आहे. पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई महाराजांच्या शिकवणीमुळे, त्यांच्या वरील श्रद्धेमुळे खातखेडकरांकडील प्रत्येक सभासदांच्या वागणुकीचा प्रभाव भक्त परिवारांत आजही अनुभवता येतो. या प्रेमगंगेचा प्रवाह संतद्वयी देह रूपाने दिसत नसतांना अखंड वाहत आहे. याचा अनुभव अनेक कुटुंबं घेत आहेत. भालेकर कुटुंबाला सुद्धा हा अनुभव व प्रेम रेशीमबागेत संतद्वयी देत आहेत. यापेक्षा आमचे परमभाग्य कोणते? स्वर्गाहून अधिक सुख-समाधान याच ठिकाणी आहे.

संत दर्शन

पू. बापूराव महाराजांकडे राहत असतांना ज्या संतांचे दर्शन झाले त्यामुळे मी परम भाग्यवान समजतो.

पू. नारायण गुरु :- विदर्भात अनेक यज्ञ करणारे हे संत अमरावती आणि ऋणमोचन येथे वास्तव्यास होते. पू. शंकर महाराजांचे शिष्य आणि पू. बाबासाहेब महाराजांची त्यांनी सेवा केली. पू. बाबासाहेबांची सेवा करीत असल्यामुळे पू. बापूराव महाराज त्यांना मोठे गुरुबंधू म्हणून मान देत होते. यज्ञासाठी ब्रह्मवृंदांना आमंत्रण देण्यासाठी पू. नारायण गुरु नागपूरला येत असत. तेव्हा त्यांचा मुक्काम दिवसा आप्पा पाटणकरकडे असे. पू. बापूराव महाराजांना भेटीसाठी निरोप आला की पू. बापूराव महाराज सहकुटुंब भक्तांसह पू. नारायण गुरुंच्या भेटीला जात. वर्षातून एक-दोन वेळा पू. नारायण गुरुंच्या दर्शनाचा लाभ होत असे. पू. नारायण गुरु हे फक्त धोतर घालायचे. थंडी, ऊन, पावसाचा त्यांच्या शरीरावर परिणाम होत नव्हता. तेजस्वी करारी चेहरा, जाड भिंगाचा चश्मा असे व्यक्तिमत्त्व त्यांचे होते. मी अमरावतीला गेलो की पू. नारायण गुरु आणि पू. शंकर महाराजांचे समाधी मंदिरास भाजी मंडई जवळ दर्शनासाठी जातो. याआधी त्यांच्या कथा आपण ऐकल्या आहेत.

पू. स्वरूपानंद स्वामी द्विपीठाधीश्वर:- सिवनीचे श्री बाबासाहेब केतकर काकांचे हे गुरु. सिवनी जवळ दिघोरी गावचे ते मूळचे राहणारे. त्यांच्या साधक आणि संन्यासावस्थेत मी नागपूरला येण्यापूर्वी त्यांचे दर्शन सिवनी आणि कान्हीवाड्याला होत असे. त्यांचा पू. बापूराव महाराजांबरोबर संबंध माझे बाबा डॉ. अण्णासाहेब भालेकरांमुळे आला. श्री आप्पा पाटणकरांचे केतकर काका मावस भाऊ होते. पू. स्वरूपानंद स्वामी नागपूरला आले की त्यांचा मुक्काम आप्पांकडे असायचा. त्यावेळी पू. बापूराव महाराज सहकुटुंब भक्तांसह स्वामीजींच्या दर्शनाला जात होते. स्वामीजी पू. बापूराव महाराज हे थोर संत आणि पू. मायबाई या साक्षात देवी आहेत असे म्हणत. श्रीमद्भागवतात संत पुरुषांची उन्मनी अवस्था सांगितली आहे. त्याप्रमाणेच पू. बापूराव महाराज आहेत असे ते म्हणत.

स्वामीजी श्रीमद्भागवत सप्ताह आणि रामकथेवर रसाळ प्रवचन हिंदी भाषेत करायचे. त्यांचे प्रवचन ऐकण्यासाठी नागपूरला आम्ही गांधी बागेत अग्रसेन भवनात गेलो.

पू. बापूराव महाराजांनी स्वामीजींना जेवणाचे आमंत्रण दिले. ते भिक्षा (जेवण) एकटेच घेत असत. पू. बापूराव महाराजांकडे आल्यावर एकट्या स्वामीजींचे जेवणाचे पान वाढण्यात आले. त्यावेळी पू. स्वामीजींनी पू. बापूराव महाराजांच्या पंगतीत भोजन प्रसाद घ्यायचा आहे असे सांगितले. पू. बापूराव महाराजांकडील भोजन प्रसाद हा 'कृष्ण-प्रसाद' आहे हे पूज्य स्वामी यांनी सांगितले. पू. बापूराव महाराजांचा अधिकार मोठा आहे म्हणूनच साधुसंत पू. महाराजांना मान देत असत.

मी पुण्याला नोकरीनिमित्त वास्तव्यास आहे. १९९३-९४ साली पू. स्वरूपानंद स्वामी शंकराचार्य पुण्यात आले. सदाशिव पेठेत एका शाळेच्या प्रांगणात त्यांचा सत्कार होता. मी या कार्यक्रमाला गेलो. कार्यक्रमाच्या शेवटी पू. शंकराचार्य यांना नमस्कार करण्यासाठी रांगेत उभे होतो. त्यांना मी नमस्कार

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

करतांना डॉ. भालेकरांचा मुलगा सुधीर आहे ही ओळख दिली. त्यांनी माझी, आईची (अंबुताई भालेकर) विचारपूस केली. मी नोकरीनिमित्त पुण्यात आहे हे सांगितले. त्यांनी आशीर्वाद दिला. चारच दिवसानंतर माझ्या घराजवळ मोरे विद्यालय भारती विद्यापीठाच्या हॉल मध्ये पौड रोडवर त्यांचा सत्कार होता. तिथे कार्यक्रम आटोपल्यावर पू. स्वामींनी सुहास्य वदनाने मला आशीर्वाद दिला. मी हॉलच्या गेट (दरवाजा) जवळ त्यांना निरोप देण्यासाठी उभा होतो. पू. स्वामी स्टेजवरून बाहेर जाण्यासाठी निघाले. त्यांच्या हातात एक गुलाबाचे फूल होते. पू. स्वामी माझ्या जवळ दरवाज्याजवळ आले आणि ते गुलाबाचे फूल माझ्या हातात दिले. “कल्याण होवो” असा ते आशीर्वाद देत आहेत असे वाटले. पू. बापुराव महाराज, पू. मायबाई व पू. नाना महाराजांची आठवण झाली. या संतांनीच त्यांचा आशीर्वाद माझ्यावर आहे हा संकेत दिला आहे असे मला वाटले. मला अत्यानंद झाला. सदगुरुकृपा आपल्यावर आहे याची प्रचिती आली.

पू. गोदावरी माता

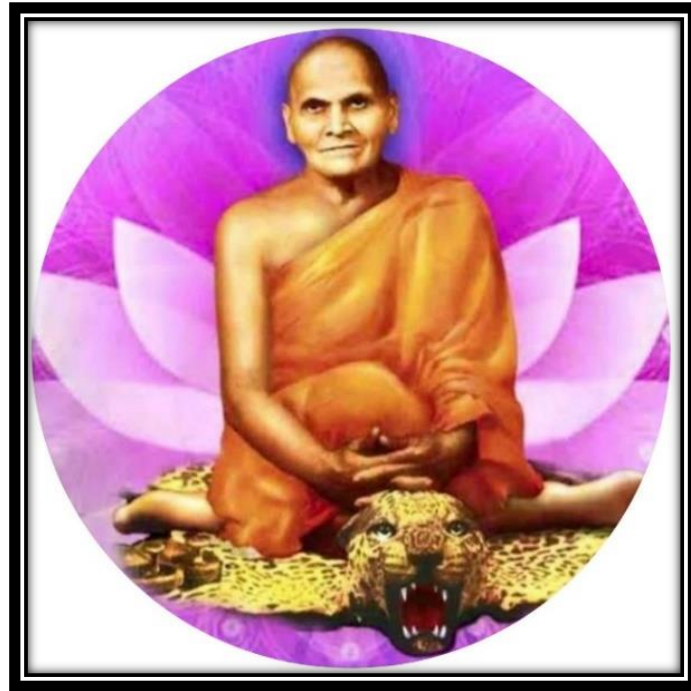
पूज्य गोदावरी माता :- पू. गोदावरी माता पू. उपासनी महाराज (मु. साकुरी) यांच्या पंचकन्येपैकी एक होत्या. साकुरी प्रतिष्ठान मठ आणि नागपूरचा मठ सांभाळीत होत्या. नागपूरला त्या आल्या की पू. बापुराव महाराजांची भेट घ्यायला येत असत. यामुळे मला त्यांचे दर्शन घडायचे. १९७६ सालची गोष्ट आहे. पू. नाना महाराज, बाळ देशपांडे, पू. भैर्यासाहेब आणि पू. वहिनी तराणेकर हे पू. गोदावरी माता

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

कडे पू. उपासनी महाराज मठात मुक्कामाला आले. त्यावेळी मी श्रीरामपूरला साकुरी जवळ बँकेत नोकरीत होतो. मी सहकुटुंब पू. नाना महाराज व पू. गोदावरी माता यांच्या दर्शनासाठी माझी पत्नी सौ. स्वाती आणि सव्वा वर्षाची मुलगी गोपीला घेऊन साकुरीला गेलो. पू. नाना महाराजांनी आम्हाला रात्री मुक्कामाला थांबवून घेतले. पू. गोदावरी मातेसह इतर कन्येचे व मंदिरात पू. उपासनी महाराजांच्या समाधीचे दर्शन झाले. पू. गोदावरी मातेच्या राहण्याची खोली व कन्येचे राहण्याचे स्थान, वेद पठणाची जागा, आतील मंदिर व पू. उपासनी महाराजांच्या आठवणीचे स्थान वृक्ष सर्वांना दर्शनासाठी सहज मिळत नाही. पू. नाना महाराजांमुळे या मंदिराच्या आतील भागाचे दर्शन घडले. येथे रात्री व सकाळी भोजन-प्रसाद मिळाला. येथेच पू. नाना महाराज आम्हाला म्हणाले की इंदौरला गुरुमंत्र घेण्यासाठी या. आम्ही त्याप्रमाणे इंदौरला गेलो. ३१ जानेवारी १९७७ माघ शुद्ध एकादशीला सोमवारी पू. नाना महाराजांनी आम्हा दोघांना गुरुमंत्र देऊन पदरात घेतले. माझी मुलगी गोपी त्यावेळी दीड वर्षाची व मुलगा मिलिंदच्या वेळी पत्नी सौ. स्वाती ही गरोदर होती.

पू. बुक्के वाले नानाजी महाराज :- या संताबद्दल आपण कथा ऐकली आहेच. त्यांना सिद्धी प्राप्त होती. त्यांच्याकडून हातातून बुक्का प्रसाद मला मिळाला आहे. त्यांना चमत्काराने बुक्का, कुंकू व ताट भरून पेढे काढतांना मी बघितले आहे. ते 'नारायण' 'नारायण' त्यावेळी म्हणत. यांचे पू. बापुराव महाराजांकडे अधून मधून मुक्कामाला येणे होत असे. त्यावेळी या संताचे दर्शन होत असे.

योगाचार्य पू. जनार्दन स्वामी

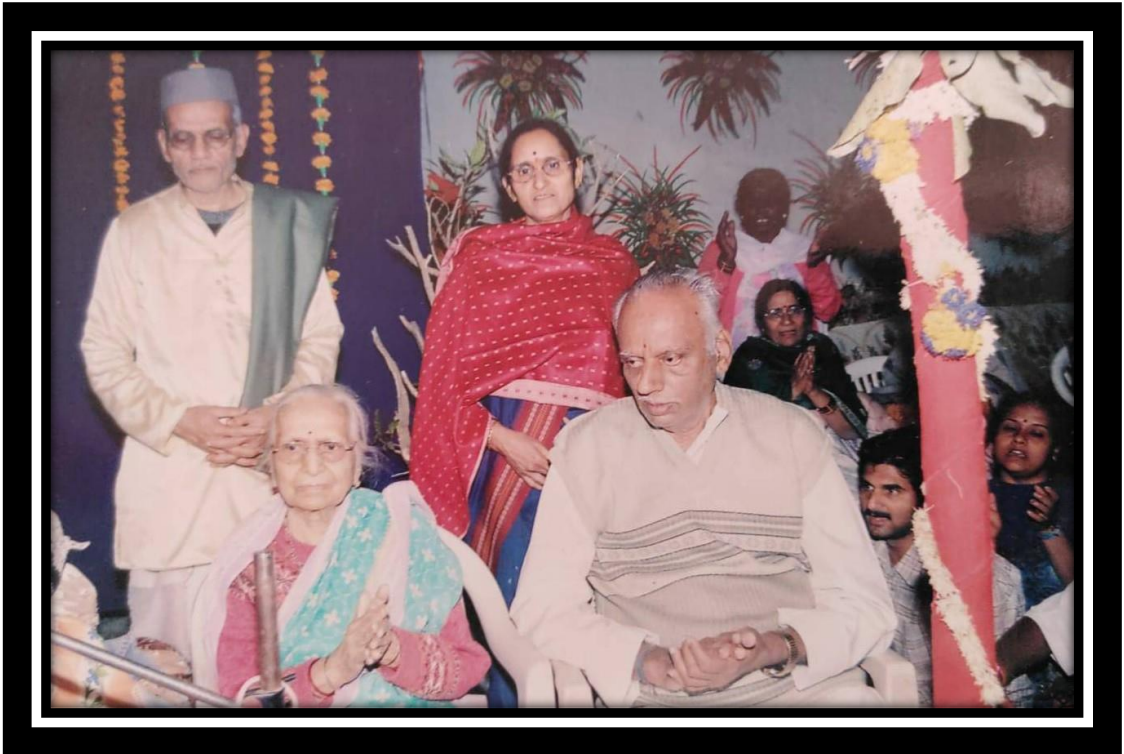
योगाचार्य पूज्य जनार्दनस्वामी :- पू. जनार्दनस्वामी हे संन्यासी वस्त्र घालीत. ठेंगणी, धष्ट पुष्ट अंगकाठी आणि गोरी तेजस्वी कांती असलेली ही व्यक्ती होती. मूळचे कोकणातील वेदपठण शिकलेले ब्राह्मण होते. यांनी योगप्रचारासाठी त्यांचे संपूर्ण जीवन समर्पित केले. नागपूरला रामनगरला योगाभ्यासी

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

मंडळाची स्थापना केली. योगावर सचित्र अनेक पुस्तके प्रकाशित केली. पू. बापुराव महाराजांकडे आम्हाला काही योगासने त्यांनी शिकविली. ते बरेच वेळा पू. बापुराव महाराजांकडे येत असत. उत्सवात व इतर वेळी ही ते भोजन प्रसादाला पू. बापुराव महाराजांकडे येत असत.

पू. कृष्णानंद सरस्वती उर्फ अरविंद काका आगाशे :- पू. बापुराव महाराजांचे शिष्य श्री मुकुंदराव देशपांडे यांची कन्या ही वर्धचे प्राचार्य दिनकरराव कावळे यांची पत्नी होती. श्री दिनकरराव कावळे यांचे संत-साहित्य आणि श्री ज्ञानेश्वरीवर प्रभुत्व होते. त्यांनी व सौ. आशाताईनी पू. बापुराव महाराजांचा गुरुमंत्र घेतला होता. ते दोघेही वर्धवरून पू. महाराजांच्या दर्शनासाठी येत. पू. आगाशे काका हे श्री दिनकरराव कावळे यांचे लहानपणापासून मित्र होते. पू. आगाशे काकांना श्री दिनकररावांनी पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनासाठी जानेफळकर वाड्यात आणले. हे आठवते. त्यावेळी पू. आगाशे काका साधक होते. पू. नाना महाराजांचा पू. आगाशे काका यांना गुरुमंत्र मिळेपर्यंत पू. आगाशे काका रेशीमबाग येथे पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनासाठी दोन वेळा आले होते. हे आठवते. पुढेही माझा पू. आगाशे काकांचा संबंध आणि प्रेम वृद्धिंगत होऊन त्यांचा सहवास आणि कृपा प्रसाद मिळाला. त्यांचे मार्गदर्शन २००२ सालापासून आमच्या कुटुंबीयांना सतत मिळाले. पुण्यातील मुक्कामात ते आमच्याकडे मुक्कामासाठी येत असत. पू. आगाशे काकांकडे खामगावला आम्ही सहकुटुंब बरेच वेळा गेलो. त्यांचे अनुभव आमच्या कुटुंबीयांना आले.

पू. अंबूताई भालेकर, पू. आगाशे काका, लेखक सुधीर भालेकर व सौ. स्वाती भालेकर

पू. आगाशे काकांचे गायत्री पुरश्चरण पू. नाना महाराजांकडे इंदूरला माडीवरच्या खोलीत चालू होते. त्यावेळी मी, सौ. स्वाती, गोपी आणि मिलींद लहान असताना पू. नाना महाराजांकडे उत्सवासाठी

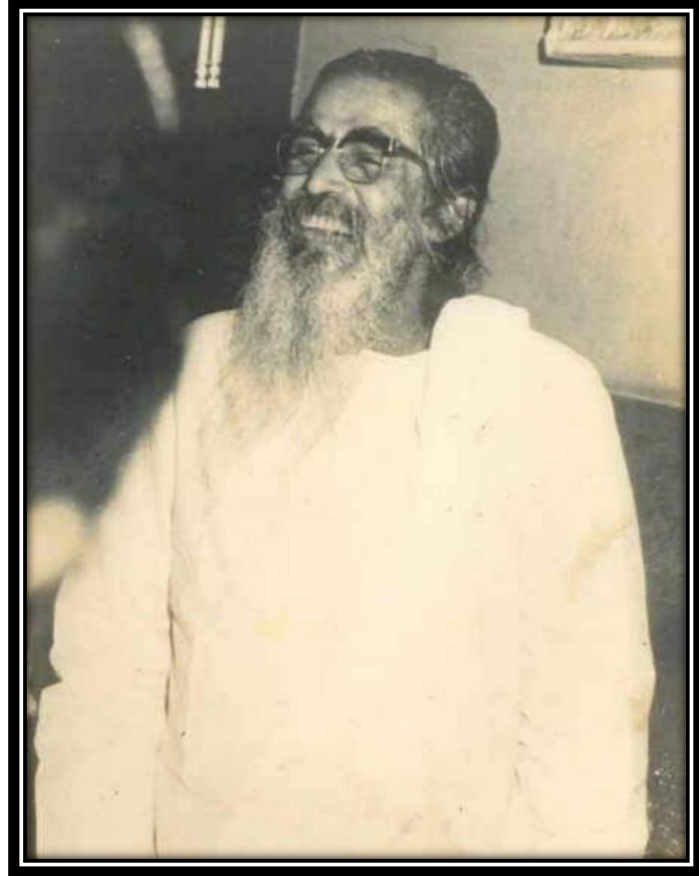
॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

गेलो होतो. त्यावेळी पू. वहिनी तराणेकर यांनी आम्हाला पू. आगाशे काका ज्या खोलीत गायत्री जप करीत होते तेथे उतरण्याची आज्ञा केली. त्यावेळी आम्हाला त्यांचा आशीर्वाद मिळाला. त्यांचेबरोबर वाडी, पंढरपूर, मंगळवेढा, माचणूर, गोंदवले ही यात्रा घडली.

पू. गोविंद महाराज :- नागपूरचेच पू. गोविंद महाराज हे पू. बापुराव महाराजांकडे आले असतांना व पू. बापुराव महाराज पू. गोविंद महाराजांकडे कार्यक्रमास गेले असतांना पू. गोविंद महाराजांचे मला दर्शन झाले.

पू. बाबासाहेब जामदार :- यांचे महालातील मंदिरात पू. बापुराव महाराजांबरोबर दर्शनासाठी गेलो आहे. या संताचा उल्लेख याआधी झालेला आहेच.

पू. गोळवलकर गुरुजी

पू. गोळवलकर गुरुजी:- पू. बापुराव महाराज आणि पू. गुरुजीचा संबंध जिव्हाळ्याचा होता. पू. गोळवलकर गुरुजी पू. बापुराव महाराजांकडे यायचे तेव्हा आणि पू. बापुराव महाराजांबरोबर राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या मुख्य कार्यालयात पू. गुरुजींच्या राहण्याच्या खोलीत दोन-तीन वेळा दर्शन घेण्याचा योग आला आहे. पू. बापुराव महाराजांबरोबर मलाही तिथे चहा मिळाला. हे दोघे संत भेटीचा आनंद व्यक्त करीत. एकमेकांना मान देत असत. पू. बापुराव महाराज १९६५ साली पू. नाना महाराजांना पू.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

गुरुजींच्या भेटीसाठी राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या महालाच्या मुख्य कार्यालयात घेऊन गेले. पू. गुरुजी अनेक संतांना मान देत असत. त्यात पू. बापुराव महाराज आणि पू. नाना महाराजांना विशेष स्थान आहे.

आत्माराम सुधीर यांना म्हणाले “आपण त्रिसंतांच्या भेटीची माहिती देऊन आम्हास त्रिवेणी संगमात स्नान केल्याचा आनंद मिळाला. भक्तांना हा आनंद पुन्हा पुन्हा मिळावा म्हणून आजही भक्त तराणा आणि नागपूर येथे उत्सव साजरा करतात. आपण पू. बापुराव महाराजांकडे असतांना ज्या घटना घडल्या त्या सांगाव्या.”

सुधीरने त्यांना आठवत असलेल्या काही गोष्टी सांगण्यास सुरुवात केली. ते म्हणाले भालेकरांकडे दोन मौंजी झाल्या.

श्री तात्याजी भालेकरांकडे त्यांची मुलगी कुंदा हिचा विवाह १९६२ साली पू. बापुराव महाराज उदयपूर यात्रेवरून परत आल्यावर नागपूरला नवी शुक्रवारी येथे संपन्न झाला. तिला यवतमाळला श्री मनोहरराव किनकर यांच्याकडे दिली. पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाईंनी या लग्नास हजर राहून आशीर्वाद दिले. त्याकाळी एका घराण्यात एका वर्षात तीन लग्न मौंज असे मंगल प्रसंग करू नये अशी रूढी होती. श्री तात्याजींनी कुंदाच्या लग्नापूर्वी घरी तुळशी-कृष्णाचे तिसरे लग्न आणि नंतर कुंदाचे लग्न करावे असे ठरविले. श्री तात्याजींची तुटपुंजी पेन्शन होती. परंतु त्यांची श्रद्धा त्यांचे सदगुरु पू. भगवंतराव महाराजांवर होती. पू. बापुराव महाराजांना सुद्धा पू. गुरुजी उर्फ भगवंतराव महाराजांनी तंत्र व मंत्र दिला होता. म्हणून श्री तात्याजी आणि पू. बापुराव महाराज गुरुबंधू होते. श्री तात्याजी पू. बापुराव महाराजांना पू. भगवंतराव महाराजांचा मान देत होते. श्री तात्याजींना गर्व, अहंकार नव्हता. सदगुरु साठी अनन्यभाव त्यांच्याजवळ होता. गरिबीच्या कठीण काळात आणि चाळीसाव्या वर्षी विधुरत्व आल्यानंतर मुला-मुलींचा सांभाळ करावा लागल्यामुळे त्यांचे मन हळवे झाले होते. श्री तात्याजींची सून आणि दत्तोपंत भालेकर यांच्या पत्नी श्रीमती विमल भालेकरांनी तुळसी विवाहाची माहिती याप्रमाणे दिली.

श्री तात्याजी भालेकर पू. बापुराव महाराजांकडे आले. पू. मायबाई त्यावेळी पू. बापुराव महाराजांजवळच बसल्या होत्या. तात्याजींनी पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाईंना नमस्कार केला.

तात्याजी म्हणाले “महाराज कुंदाचे लग्न केले तर भालेकरांकडे तिसरे मंगलकार्य होईल. म्हणून तुळशीला कन्या मानून तिचा विवाह कृष्णाशी करावा असे वाटते.”

पू. बापुराव महाराज म्हणाले “तात्याजी ही तर आनंदाची गोष्ट आहे जरूर लग्न करा. आम्ही तुळशी कृष्णाच्या विवाहाला येऊ.”

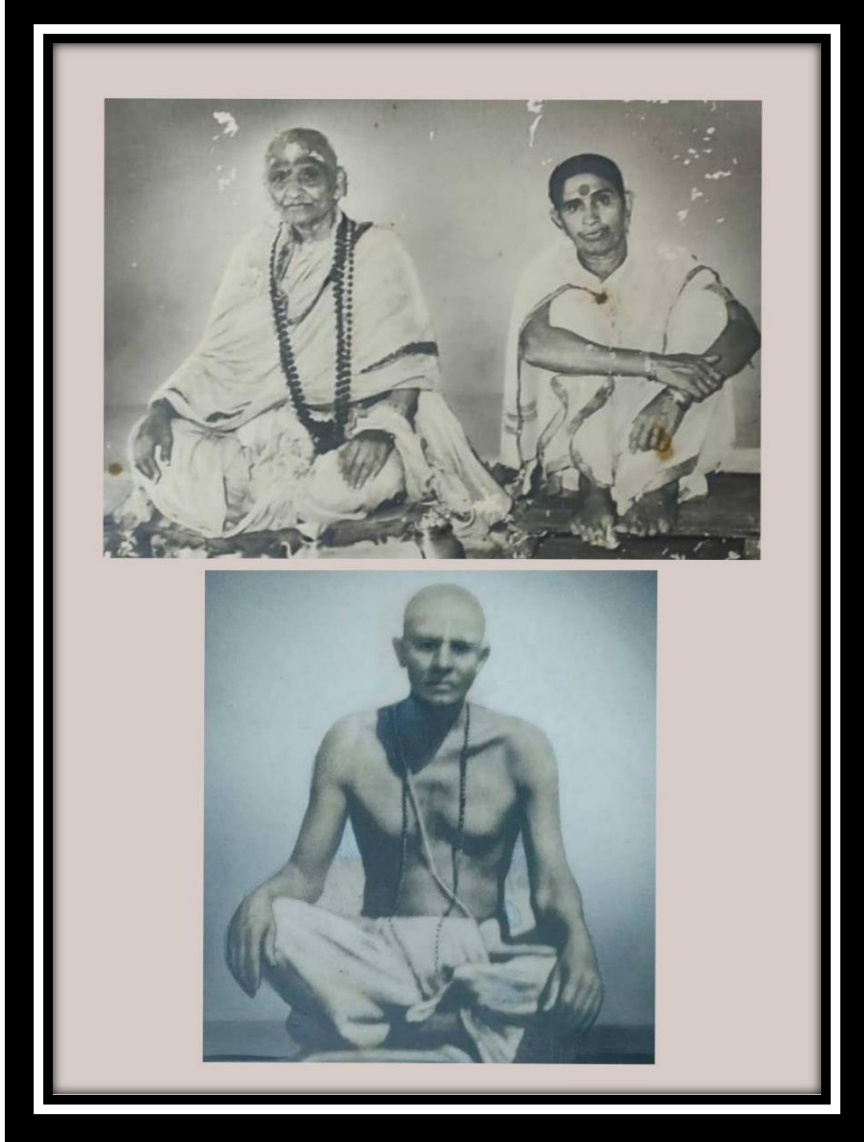
तात्याजी भावुक होऊन म्हणाले “महाराज आपली परवानगी आहेच. मला शास्त्रापुरता हे लग्न करायचे नसून खरोखर हे लग्न करायचे आहे. तुळशी ही माझी कन्या आहे. तिचे कन्यादान करायचे तर तोलामोलाचा कृष्ण हवा. तेव्हा आपल्या कृष्णाला मी कन्यादान करीन. आपण आपल्या कृष्णाला तुळशी लग्नसाठी आणावे आणि ही विनंती स्वीकारावी. आपण दोघे व्याही होऊ.”

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

पू. बापुराव महाराज हसले. ते म्हणाले “तात्याजी तुमचा भाव चांगला आहे. शुद्ध आहे. माझा कृष्ण हा तुमचा पण कृष्णच आहे. बघा मायबाई काय म्हणते.”

पू. मायबाई तात्याजींचा आंतरिक भाव ओळखून होत्या. त्यांनी तात्याजींचा भोळा भक्ति भाव जाणला. त्या म्हणाल्या “तात्याजी तयारी करा. आम्ही मुलासह (कृष्णसह) परवाच आपल्या घरी येऊ. आपण आपल्या भक्तिभावाने कन्यादान करावे. आम्ही कन्यादान स्वीकारू. लग्न उत्तम होईल.

प.पू.बापुराव महाराज व प.पू. मायबाई
पू. तात्याजी भालेकर

पू. मायबाईंची पण या तुळशी विवाहाला संमती मिळाली. त्यामुळे तात्याजींना अत्यानंद झाला. लग्नाच्या तयारीला दोन्ही घरे लागली. पू. बापुराव महाराजांनी तात्याजींना व तात्याजींनी पू. बापुराव

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

महाराजांना अक्षत देऊन लग्नाचे आमंत्रण दिले. घरी आंघोळी अन् हळद लावून कांकण बांधण्याचा विधी झाला. श्रीमंती पूजन झाले. सप्तपदी, मंगलाष्टक, होम विधि तात्याजी भालेकरांच्या घरीच झाला. पंचपक्वान्नाचे जेवण झाले. ब्राह्मण काळीबुवांनी सर्व वैदिक विधि करून घेतले. पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंनी तात्याजींना आणि तात्याजींनी पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाईंना अहेर केला. तात्याजींचे घर माडीवर होते. तर खाली श्रीमती कमलताई जोशी व श्री मारोतराव जोशी हे कुटुंब राहत होते. श्रीमती कमलताई जोशी यांनी पू. बापुराव महाराजांकडून गुरुमंत्र घेतला होता. या लग्नासाठी त्यांचे घर पण लग्नघर झाले होते. या मंगल प्रसंगी भालेकर आणि पू. बापुराव महाराजांचा परिवार काही भक्तांसह हजर होता. कृष्ण व तुळशीचा विवाह तात्याजींकडे खऱ्या अर्थाने त्यांच्या भक्तिभावाच्या प्रेमाचा स्वीकार पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई यांनी स्वतः तात्याजींचे व्याही होऊन केला. उपस्थितांना हा प्रसंग अविस्मरणीय झाला. सर्वांनी असा तुळसी विवाह प्रथमच बघितला. कन्यादानाचा तात्याजींचा भक्तिभाव पू. बापुराव व पू. मायबाई यांनी प्रत्यक्षात स्वतः पुढाकार घेऊन कृष्णभक्तीच्या परमोच्च कोटीला नेऊन त्या आनंदाचा लाभ भालेकर व भक्तगणांना दिला. याची पावती म्हणून या प्रसंगात तुळशी-कृष्णाला व पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंना निरोप देते वेळी संध्याकाळी वरात निघतांना तात्याजींनी महाराजांच्या चरणावर मस्तक ठेवून नमस्कार केला. तेव्हा तात्याजींना अश्रू आवरता आले नाही. ते महाराजांच्या चरणांवर ओकसाबोक्शी रडू लागले. पू. बापुराव महाराजांनी तात्याजींना आलिंगन दिले.

पू. बापुराव महाराज तात्याजींना म्हणाले “तात्याजी, रडू नका. तुमच्या तुळशीला आम्ही नेत आहोत. ती आमच्याकडे बहरेल. पू. भगवंतराव महाराजांचे तुमच्याकडे लक्ष आहे. तुमची भक्ती त्यांनी स्वीकारली आहे. आपले सदगुरु आणि कृष्ण भगवान हे स्वतः या प्रसंगाला सूक्ष्मरूपाने हजर होते.

पू. बापुराव महाराजांकडून सांत्वनाचे शब्द ऐकून तात्याजींना रडण्याचे उमाळे वारंवार आले. तेव्हा पू. मायबाई तात्याजींना म्हणाल्या “लेकीचे घर दूर नाही तात्याजी. इथे नागपुरातच तर आहे. जेव्हा मनाला येईल तेव्हा भेटीला येत जा.

तात्याजींना शब्द फुटत नव्हता. आनंदाच्या अश्रुधारा त्यांच्या डोळ्यांत संतत वाहू लागल्या. हजर लोकांना गहीवरून आले. त्यांच्याही डोळ्यांत अश्रू आवरले नाही. सोहळ्याचा आनंद अवर्णनीय होता. भक्तिभावाने तात्याजींनी पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंना निरोप दिला. तात्याजींच्या तुळशीला घेवून पू. बापुराव महाराजांचा कृष्ण घरी आले.

यानंतर कुंदाचे लग्न होवून ती सासरी गेली. यवतमाळचे श्री मनोहर किनकर यांचेशी तिचा विवाह झाला. या लग्नानंतर ती. तात्याजी भालेकरांवर संकट आले. लग्नानंतर सौ. कुंदाला वारंवार नागपुरला तब्येत दाखविण्यासाठी यावे लागले. मेडिकल कॉलेज व मेयो हॉस्पिटल मध्ये दोन वेळा किडनीच्या आजाराने भरती करावे लागले. २६ जुलै १९६३ रोजी उपचारादरम्यान तिचा मृत्यु झाला. ती. तात्याजींची मोठी मुलगी कुसुम दिगंबर देशपांडे हिचा कुंदाच्या पाठोपाठ ४ महिन्यांनंतर २८ नोव्हेंबर

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

१९६३ ला तापाने मृत्यु झाला. कुंदाला अपत्य नव्हती. कुसुमला लहान दोन मुली होत्या. पू. मायबाई व पू. बापुराव महाराजांनी ती. तात्याजींच्या घरी जाऊन सांत्वन केले.

यथावकाश ती. तात्याजी भालेकर यांची मुले विठ्ठल, जनार्दन व रमेश यांचे लग्न झाले. या तिन्ही लग्नाला पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई महाराज सहकुटुंब सहपरिवार निवडक शिष्यांबरोबर आशीर्वाद देण्यासाठी आले होते. ती. तात्याजींच्या निमंत्रणावरून ही संत मंडळी जेवायला येत असत.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥